

ภาคผนวก ค

บทความ

คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก: กรณีศึกษา บ้านอาจสามารถ
ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม

**Interior Architecture and Its Value of Sag Vernacular House: case study of Ban - Ardsamard, Tumbon
Ardsamard, Aumphur Muang, Nakhonpanom.**

ชลธิ์ คำเกษ

Chonlatee comket

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University

บทคัดย่อ

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมชนบทของอีสาน สถาปัตยกรรมประเภทบ้านพักอาศัยของแต่ละเผ่าพันธุ์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสังคมแต่ละท้องถิ่นที่เป็นเหมือนบันทึกวิวัฒนาการอันต่อเนื่องและเป็นลำดับถึงรากฐานแห่งวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้ถูกทำลายลงอย่างมาก ปราศจากความเข้าใจในคุณค่าเดิม แล้วรับเอาลักษณะสถาปัตยกรรมใหม่ โดยมีได้ตรงตรง ซึ่งมีความไม่เหมาะสมกับสภาพและการดำรงชีวิตในชนบท งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นเพื่อที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนพื้นถิ่นชาวแสก ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีประวัติความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมีความแตกต่างจากชนเผ่าพันธุ์อื่นในภาคอีสาน โดยกำหนดพื้นที่ทำการศึกษาคือ บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม เป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 15 หลัง เกณฑ์ในการเลือกเรือนตัวอย่างที่ศึกษา จะพิจารณาถึงเรือนชาวแสกที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด และมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ที่ยังคงแสดงถึงคติ ความเชื่อ ภูมิปัญญาในการปลูกเรือน คุณลักษณะภายใน (Interior Space) และคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน เนื้อหาการวิจัยประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมพร้อมบริบทที่เกี่ยวข้อง คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเรือน สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน วัสดุ การก่อสร้าง และการใช้พื้นที่ทั้งภายในและภายนอกเรือน ระเบียบวิธีวิจัยที่สำคัญที่ใช้ คือ การสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของเรือนพื้นถิ่นชาวแสก รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนปัจจุบัน และผู้เชี่ยวชาญเรื่องวัฒนธรรมของเรือนพื้นถิ่นชาวแสก เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า เรือนชาวแสกที่พบมีลักษณะเป็นเรือนเกย (เขี้ยว) พื้นที่ภายในประกอบไปด้วย ส่วนชาน ส่วนเกย (เขี้ยว) ส่วนชานเรือนนอน ส่วนเรือนนอน มีลักษณะและการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่วนโครงสร้างมีลักษณะเหมือนเรือนอีสานส่วนที่แตกต่าง ได้แก่ เสาที่วางบนตะม่อคอนกรีต และความลาดชันของหลังคาองศาที่ต่ำ แนวทางการอนุรักษ์คือ อนุรักษ์ฝีมือช่าง วัสดุก่อสร้าง และรูปแบบสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน องค์ประกอบต่างๆ ของเรือน และส่งเสริมให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนแนวทางการพัฒนาคือให้ความรู้แก่ชาวแสกให้เข้าใจถึงคุณค่า รวมถึงการต่อเติมซ่อมแซมโดยไม่ทำให้คุณค่าของสถาปัตยกรรมต้องถูกทำลายไป และการพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุด

Abstract

Regarding the rapidly change in rural society in North-East of Thailand, housing types of each race, which is specific for each society as a memorandum of evolution and order of public cultural had been destroyed because of the lack of the understanding in original value and the employment of accept new architecture without considering of daily life in rural society. This research focuses on the study of conservation method and development in Sag local house. "Sag" is a minority of people which have a specific history, culture, tradition, and the way of life which different from other races within North-East of Thailand. The study area is in Ban - ardsamard, Moo 5 and Moo 6, Tumbon Ardsamard, Auphure Muang, Nakhonpanom. Fifteen houses were selected based on the following aspects: Firstly those houses have remained traditional appearances or at least shown minimal change. Secondly they are also be able to express moral perception, traditional beliefs, local wisdom for construction of the house, interior space and architectural value. The text of this research consists of history, culture, tradition, way of life, environment, traditional belief for construction of the house, architecture, interior architecture and material selection for the area of interior and exterior space. The important research methodology is field survey for collection of physical data of Sag local houses including interview of a recent household and a professional craftsman in Sag local house about the tradition from the past to the present. The result from the study has shown that Sag local house has a characteristic of Ruan keoi (sier) which has a porch extended from the main house. Interior space of the house consists of chan area, keoi (sier) area, chanruannon area and ruannon area. Structure of Sag local house was similar to Isaan house except a column on concrete post and low slope of the roof. The direction for conservation is to conserve employee, material and type of architecture, interior architecture, components of the house and promote a heritage of culture. The development of Sag local house is by giving an education to convince the local people to realize the value of their culture and repairing their houses. All of these must not destroy the architectural value and in the same time must develop to pursue high – efficient use of interior space.

คำสำคัญ (Keywords)

คุณลักษณะภายใน (Interior Space), เรือนพื้นดิน (Vernacular house), ชาวแสก (Sag), อาจสามารถ (Ardsamard), เรือนเกย (Ruan keoi), ส่วนชาน (Chan area), ส่วนชานเรือนนอน (Chanruannon area)

1. ความสำคัญและที่มา

สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตทั้งที่เป็นอาคารบ้านพักอาศัย อาคารทางศาสนาล้วนเกิดขึ้นจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพสังคมและความเชื่อของคนในยุคที่มีความงาม แตกต่างกันไป ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมเป็นบันทึกการวิวัฒนาการอันต่อเนื่องและเป็นลำดับถึงรากฐานแห่งวัฒนธรรมของกลุ่มชน

บ้านถือเป็นปัจจัยสี่ของมนุษย์ บ้านกับคนมีความสัมพันธ์และพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากบ้านเป็นชุมชนธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา เมื่อสังคมและเมืองมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อคนและบ้านเรือนด้วย ในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญจากเมืองหลวงไหลเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่น มีผลกระทบต่อประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกกันติดปากว่า “ภาคอีสาน” เป็นภูมิภาคที่มีขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีความโดดเด่นมีความหลากหลายทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายที่เป็นเอกลักษณ์ มีความหลากหลายของเชื้อชนเผ่าของประชากรอย่างเห็นได้ชัด ส่วนงานสถาปัตยกรรมก็มีอาคารทางพระพุทธศาสนา อันเป็นศูนย์รวมที่เชื่อมโยงเรื่องราวความเป็นอยู่ และสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยของชาวอีสานได้แก่ เรือนหรือบ้านที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมชนบทของอีสาน บ้านพักอาศัยของแต่ละเผ่าพันธุ์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสังคมแต่ละท้องถิ่นได้ถูกทำลายลงอย่างมากมาย ปราศจากความเข้าใจในคุณค่าเดิม แล้วรับเอาลักษณะสถาปัตยกรรมใหม่ โดยมีได้ตรงตรงซึ่งมีความไม่เหมาะสมกับสภาพและการดำรงชีวิตในชนบท หากการพัฒนาอย่างไรพื้นฐานทางศิลปวัฒนธรรมของตัวเอง ก็เหมือนการกระโจนไป

ข้างหน้าอย่างไม่มีชีวิต ไม่มีแบบฉบับขบนิยมโบราณที่เป็นของตัวเองให้เกิดรักษาได้

ภาคอีสานเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนต่าง ๆ ผสมผสานรวมกันอยู่มากมาย กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานมานาน ทั้งโดยการโยกย้ายถิ่นฐานตามปกติ การอพยพเมื่อเกิดศึกสงคราม การถูกกวาดต้อนให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานปัจจุบันซึ่งประชาชนลาวที่เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในภาคอีสานตั้งแต่สมัยแรกส่วนใหญ่เป็นพวกล้านช้างกับเวียงจันทน์ แต่ประชาชนทางภาคอีสานมิได้เป็นลาวทั้งหมด เพราะยังมีเผ่าพันธุ์และกลุ่มภาษาอื่น ๆ ตั้งหลักแหล่ง ผสมผสานอยู่ด้วย ที่มีความแตกต่างแหล่งที่มาชนบประเพณีสำเนียงภาษาและวิถีชีวิต

ชาวแสกเป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานเป็นชนกลุ่มน้อยในภาคอีสานในเขตจังหวัดนครพนม (บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 บ้านไผ่ล้อม หมู่ 4 และหมู่ 10 บ้านบะหว้า หมู่ 5 และหมู่ 7 บ้านดอนสมอ หมู่ 1 และหมู่ 7) เดิมทีนักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่าชาวแสกเป็นชนพื้นเมืองจำพวก “ข่า” ที่มีเชื้อสายในตระกูลไท - กะได แต่ ศศ.สมชาย นิลอาธิ เสนอแนวคิดใหม่ ว่าแท้จริงแล้วชาวแสกเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองและไม่ใช้ชนพื้นเมืองจำพวกข่า โดยค้นคว้าจากพงศาวดารไทย ลาวและเวียดนามผสมกัน มีอารยธรรมของชนชาติไทย ลาวและเวียดนาม ผสมผสานกันในหลายมิติ มีเอกลักษณ์ของตัวเอง มีความพยายามรักษาขนบธรรมเนียมสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน สะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมและชุมชนอย่างน่าสนใจ

จากการศึกษาเรื่องเรือนพื้นถิ่นอีสานมีผู้ศึกษามาแล้วในพื้นที่อีสาน เช่น เลย หนองคาย สกลนคร มุกดาหาร ขอนแก่น มหาสารคาม กापสินธุ์ ร้อยเอ็ด โยโสธร นครราชสีมา และอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเรื่องเรือนพื้นถิ่นอีสานโดยแบ่งตามชาติเผ่าพันธุ์ในภาคอีสาน ได้แก่ ไท - ลาว ผู้ไทย กะเลิง เขมร ไท - โคราช แต่ยังไม่มีการศึกษาเรือนพื้นถิ่นชาวแสกในภาคอีสานของประเทศไทย ซึ่ง

รูปแบบเรือนพักอาศัยก็จะแตกต่างกันไปตามชุมชน และแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์

การศึกษาเรือนพื้นถิ่นของชาวแสกนี้เป็น การศึกษาถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สะท้อนให้เห็นถึง ความยั่งยืนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างมีคุณค่า ซึ่ง ศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ของเรือน ชาวบ้านและการประยุกต์ใช้อาคารให้เหมาะสมกับการ ใช้สอยในปัจจุบันและพื้นที่ตั้งอย่างแท้จริง เพื่อศึกษา วิเคราะห์วิจัยนำไปสู่การพัฒนาทิศทางการสถาปัตยกรรม ร่วมสมัยของชุมชนได้ และเป็นพื้นฐานการศึกษา ต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยให้คง เอกลักษณ์ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นในการปลูกสร้างเรือน
2. เพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมและ สถาปัตยกรรมภายใน องค์ประกอบของเรือน ขนาด สัดส่วน วัสดุโครงสร้าง ตลอดจนวิธีการก่อสร้าง ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในเรือนของชาว แสก
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่ภายใน และภายนอกเรือนพื้นถิ่นชาวแสก
4. สรุปข้อมูลการศึกษาจากการวิเคราะห์เพื่อ หาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาเรือนพื้นถิ่นชาวแสก

3. ระเบียบและวิธีวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางกายภาพ ประวัติความเป็นมา คติ ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวแสก
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ ราง วัด การสังเกตการณ์
3. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการ สอบถาม พูดคุย ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือน
4. การบันทึกลักษณะทางกายภาพของเรือน พื้นถิ่นชาวแสกด้วยกล้องถ่ายรูปและการสเก็ตภาพ

5. การจัดทำรายละเอียดของเรือนชาวแสกที่ ทำการศึกษา นอกจากจะมีรายละเอียด แผนผัง รูป ด้าน รูปแสดงโครงสร้างและภาพแล้ว จะมีการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยในเรือน

4. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในพื้นที่ บ้าน อาจสามารถ หมู่ 5, 6 ต.อาจสามารถ อําเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่ชาวแสกได้อพยพ มาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของประเทศไทยและ นอกจากนี้ยังคงยึดถือขนบธรรมเนียม ความเชื่อไว้ อย่างเข้มแข็ง รวมถึงสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น

5. กลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์ในการเลือกเรือนตัวอย่างที่ศึกษา จะ พิจารณาถึงเรือนชาวแสกในพื้นที่ บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด และมีการ เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ที่ยังคงแสดงถึงคติ ความเชื่อ ภูมิปัญญาในการปลูกเรือน คุณลักษณะภายใน (Interior Space) ตลอดจนลักษณะทางกายภาพและ คุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ซึ่งมีอายุเรือนตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป จำนวน 15 หลัง

6. ผลการวิจัย

6.1 ประวัติความเป็นมาชาวแสก

ชาวแสกเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ร่วมกันอย่าง สงบกับชาวยามหลากหลายชาติพันธุ์ นับตั้งแต่อพยพข้าม แม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่ในแผ่นดินนี้ตั้งแต่สมัยกรุงศรี อยุธยา

ผศ.สมชาย นิลอาธิ คณะศิลปประยุกต์และ การออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในฐานะนัก มานุษยวิทยาผู้ทำการศึกษาชนชาวแสกมานับ 10 ปี เล่าความเป็นมาของชนชาติในกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ลาว ซึ่งอาศัยในแถบภาคอีสานของประเทศไทยว่า ในสมัย สมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาว แสกได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณ “ป่าหยาโคก” ประกอบ อาชีพทำนา ประมง ทำปูนขาวและร่อนทอง

เดิมทีนักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่า ชาวแสกเป็นชนพื้นเมืองจำพวก “ซา” ที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะได แต่ ผศ.สมชาย เสนอแนวคิดใหม่ว่า แท้จริงแล้วชาวแสกเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองและไม่ใช้ชนพื้นเมืองจำพวกซา โดยค้นคว้าจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียดนามผสมผสานกัน ได้ความว่าในช่วงรัชกาลที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 2371 เจ้าพระยาราชสุภาวดี ได้ตั้งชาวแสกชื่อ ขานบุคคี เป็นหัวหน้ากองอาตมาต ควบคุมชาวแสกรักษาเขตแดนตามแนวสายภูหลวง - ภูสามเส้าในเขตเชียงใหม่ ไปจนถึงเขตหัวพัน และพงสาลีของลาว โดยมีด่านนาแมว เป็นช่องทางทางด้านตะวันออกที่ใช้ติดต่อกับเวียดนาม

ประวัติพงศาวดารลาวระบุว่าชาวแสกอพยพมาจากแถบเวียดนามเหนือ ติดกับชายแดนลาวสันนิษฐานว่าเป็นบริเวณเมืองนาเมยหรือนาแมวเดิม จากนั้นได้อพยพข้ามชายแดนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบเมืองนากาย ในเขตเวียงไซ แขวงหัวพันของลาว

ผศ.สมชาย ได้อธิบายว่า ชาวแสกได้ลี้เลาะตามลำน้ำซำจากเหนือลงใต้ ผ่านเข้าทางเมืองเหงอานของเวียดนามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เดินทางลงตามสายแม่น้ำก่า เลาะตามแม่น้ำเทินในเขตบอลิคำไซของลาว สุดท้ายจึงเข้ามาตั้งเมืองในเขตคำม่วน

ณ ถิ่นฐานแถบคำม่วนนี้เอง ชาวแสกได้นำเอาชื่อบ้านนากายที่เป็นถิ่นฐานเดิมมาตั้งชื่อชุมชนใหม่เป็นชื่อ “บ้านนากาย” พัฒนาจนกลายเป็นเมืองนากาย แขวงคำม่วนซึ่งตั้งห่างจากท่าแขกไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 60 กิโลเมตรในปัจจุบัน “หลักฐานที่คาดว่าแถบนาเมยเป็นถิ่นฐานเดิมของชาวแสกก็คือทุกวันนี้เวลามีพิธีกรรมสำคัญชาวแสกจะส่งตัวแทนไปบอกกล่าวกับที่นั่นและปัจจุบันก็ยังมีการตั้งเดิมอาศัยอยู่ในแถบนั่นด้วย” ผศ.สมชาย กล่าว

สำหรับเส้นทางอพยพสู่แผ่นดินอีสานของประเทศไทยนั้น หลังจากตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านนากายแล้ว ชาวแสกได้เดินทางสู่เมืองยมลาคด ข้ามเขตแดนสู่สยามบริเวณเมืองท่าแจก ริมแม่น้ำโดน ซึ่งอยู่ตรงข้าม

บริเวณบ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม ที่เป็นถิ่นฐานสำคัญของชาวแสกในทุกวันนี้

ชาวแสกในปัจจุบันจึงมีถิ่นฐานกระจายออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ แสกที่อยู่ในเขตประเทศเวียดนาม แสกที่อพยพเข้าไปในประเทศจีน (เขตจ้วงเหนือ - ใต้ ในมณฑลกุ้ยชานหรือกว๋างสี) แสกที่อยู่ในประเทศลาว (แถบหัวพันและบอลิคำไซ) และกลุ่มชาวแสกที่อพยพเข้ามาในภาคอีสานของประเทศไทย ในเขตจังหวัดนครพนม (บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 บ้านไผ่ล้อม หมู่ 4 และหมู่ 10 บ้านบะว่า หมู่ 5 และหมู่ 7 บ้านดอนสมอ หมู่ 1 และหมู่ 7)

ผศ.สมชาย กล่าวว่ามีมาของชื่อเรียกว่าแสกนั้นยังไม่เป็นที่แน่ชัดจากการศึกษาของนักวิชาการลาวเองก็ยังไม่พบกับความหมายของคำเรียกนี้อย่างไรก็ตาม ผศ.สมชาย ได้สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากการที่พวกแสกหนีภัยคุกคามที่พวกญวนเข้ามาอยู่กับชนพื้นเมืองในแถบเมืองคำม่วน แต่เนื่องจากภาษาพูดของชาวแสกนั้นแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆที่เข้าไป “แทรก” อาศัยอยู่ด้วย ได้แก่ ชาวญ้อ ผู้ไท พวน ฯลฯ ต่อมาจึงออกเสียงเพี้ยนเป็นคำว่าแสกและใช้เรียกมาจนปัจจุบัน

ในขณะที่ชาวแสกเองออกเสียงเรียกตัวเองว่า “แทรก” (ทะ - แทรก) หมายถึง สว่าง แจ่ม กลางวัน ผู้ว่าง ผู้เจริญ ภาษาของชาวแสกนั้นมีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษรจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท - กะได ที่มีการผันวรรณยุกต์

จากการสำรวจพบว่าชาวแสกประเมินภาษาของตัวเองว่ามีการผสมผสานระหว่างภาษาแสกดั้งเดิมประมาณร้อยละ 60 ภาษาลาวประมาณร้อยละ 30 และภาษาเวียดนามประมาณร้อยละ 10 เนื่องจากเป็นชนชาติที่ย้ายถิ่นฐานผ่านเขตแดนลาว - เวียดนาม จึงรับเอาอารยธรรมของชนชาติเหล่านั้นมาผสมผสานกัน

จากข้อมูลการค้นคว้าทางมานุษยวิทยาเหล่านี้ทำให้ทราบว่าชาวแสกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในสยามช้านานแล้ว แม้จะเป็นกลุ่มชนจำนวนไม่มาก แต่ก็มีความโดดเด่นของตัวเอง ทั้งยังพยายามรักษาขนบธรรมเนียมโบราณสืบทอดมาถึงคน

รุ่นต่อไปแม้กาลเวลาจะล่วงเลยมานานับหลายร้อยปีก็ตาม

6.2 ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิต

การแต่งกายของชาวแสกนั้น ผู้ชายแต่เดิมไว้ผมโหยง ทำนองหลักแจวโบราณ ชอบใส่ปลอกมิดหรือทองเหลืองโดยทำแหวนสวมนิ้วมือ หรือทำจากหางม้านำมาถักเป็นวงแหวน ส่วนผู้หญิงชอบนุ่งผ้าชิ้นย้อมครามเข้มจนเป็นสีเกือบดำ สวมเสื้อคับลำตัวแขนยาวที่คอสวมลูกประคำและสวมกำไลที่แขนและข้อเท้าใส่ต่างหุระย้าโดยเครื่องประดับต่างๆทำด้วยทองเหลืองหรือทองแดง หญิงแสกจะชอบมัดผมรวมไว้เป็นมวยด้านหลัง

ชาวแสกบ้านอาจสามารถยังยึดถือประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ เหมือนชนเผ่าอื่นๆในภาคอีสาน แต่ที่แตกต่างคือ การนับถือบูชาเคารพผีบรรพบุรุษ มีพิธีอันสำคัญ โดยเฉพาะในแถบบ้านอาจสามารถนั้นคือพิธี “กั้นแตกแดน” หรือ กั้นแตก เป็นพิธีตรุษแสก จัดในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีเพื่อบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเตนหัวโองมู หรือเรียกสั้นๆว่า “องมู” ซึ่งชาวแสกเชื่อว่า เป็นบรรพบุรุษที่ช่วยปกปักรักษาตนเองและครอบครัวให้พ้นภัยทั้งปวง

การบูชาของมูนอกจากการถวายอาหารแล้วยังมีพิธีสำคัญซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวแสกคือ การเต้นสาก ลักษณะคล้ายการเล่นลาวกระทบไม้ เป็นการละเล่นที่ใช้กลอง ฉิ่ง แสง มาประกอบจังหวะให้ผู้เล่นร่วมกันร้องรำ เพื่อสร้างความบันเทิงเป็นพิธีกรรมถวายแด่องมู

พิธีสำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวแสกในบ้านอาจสามารถคือ “พิธีข่มบั้ง” เป็นการละเล่นในงานเผาศพของชาวแสกที่จะใช้บั้งไม้ไผ่ยาว 2 - 3 ปล้อง เเจาะทะลุนเหลือข้อสุดท้าย แล้วนำเถาถ่านจากการเผาศพชาวแสกคนก่อนมาจำนวน 7 ก้อน ใส่ในบั้ง มีผู้ถือบั้ง 1 คน เป็นผู้สวดบริกรรมคาถาเป็นภาษาแสกตามความเชื่อทางไสยศาสตร์เชื่อว่าปลายด้านหนึ่งของไม้

ไผ่จะลอยขึ้นมา ในพิธีกรรมจึงต้องใช้อีก 2 คนพยายามข่มปลายบั้งลงไว้

จากการศึกษาของ ผศ.สมชาย ยังพบว่าแถบบ้านไผ่ล้อมมีพิธีกรรมเฉพาะที่น่าสนใจคือ “พิธีกรรมเสียงหอย” เพื่อทำนายลักษณะอากาศสำหรับการเพาะปลูก ลักษณะคล้ายพิธีเสียงพิริโคแรกนาขวัญของไทย แต่ชาวแสกจะใช้หอยขมเป็นสัตว์ในการเสี่ยงทายแทนพระโค

6.3 ลักษณะที่ตั้งชุมชนชาวแสกบ้านอาจสามารถ

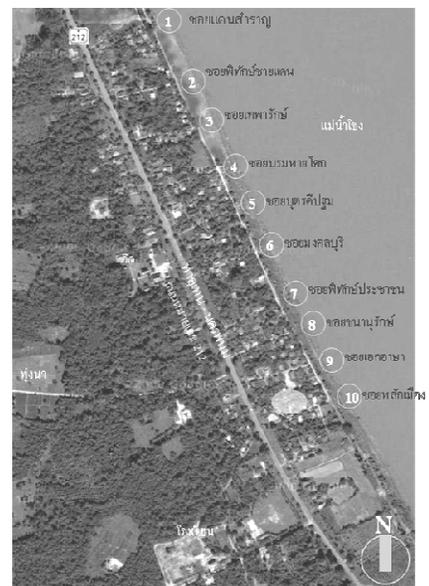
บ้านอาจสามารถ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม ตั้งอยู่บนถนนหมายเลข 212 (นครพนม - ท่าอุเทน) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีเพียงบางส่วนที่เป็นเนินเขา สภาพดินเป็นดินทราย ดินจืด ดินผสมกรวดทราย สภาพพื้นที่ตั้งและอาณาเขต ติดต่อ

ทิศเหนือ ติดบ้านสำราญ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม

ทิศตะวันออก ติดกับลำน้ำโขงตลอดแนว

ทิศตะวันตก ติดบ้านไผ่ล้อม ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม

ทิศใต้ ติดบ้านท่าควาย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครพนม

รูปที่ 1 แสดงสภาพที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

คติความเชื่อนี้ยังนับถือเหมือนกับการหันหัวนอนเหมือนกับชาวลาวในภาคอีสาน

6.4.7 ทิศทางตำแหน่งบันไดหลัก

ตำแหน่งบันไดหลักด้านทิศใต้ ทิศเหนือและทิศตะวันตก ตามคติความเชื่อชาวสแกนดิเนเวียเป็นมงคล

6.4.8 ทิศทางตำแหน่งเรือนไฟ

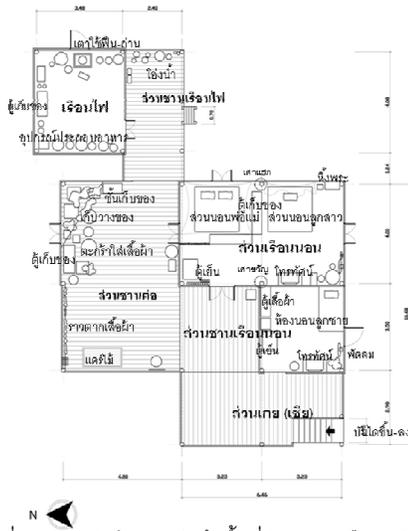
ตำแหน่งเรือนไฟของเรือนชาวสแกนดิเนเวียในทิศทางที่อากาศถ่ายเท อยู่ปลายทิศทางลม เวลาประกอบอาหารกลิ่นควันจะได้ไม่เข้าตัวเรือนหลัก ส่วนเรื่องคติความเชื่อชาวสแกนดิเนเวียไม่ได้ยึดถือเลย ผลการวิจัยพบว่าตำแหน่งเรือนไฟอยู่ทางทิศตะวันตกจำนวน 6 หลัง ทิศเหนือ 4 หลัง ทิศใต้จำนวน 3 หลัง ทิศตะวันออกจำนวน 2 หลัง

6.5 ลักษณะพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือน

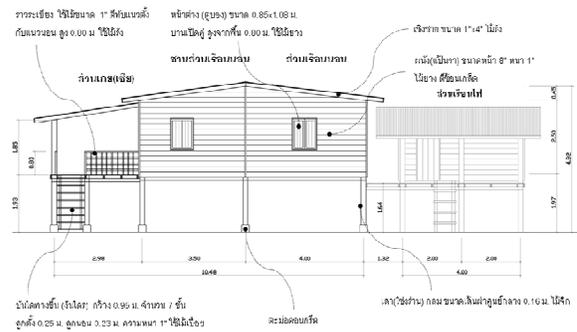
6.5.1 ลักษณะลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือน

พบรูปแบบที่นิยม 3 แบบ
รูปแบบที่ 1 จำนวน 5 หลัง

บันได — เกย(เซีย) — ชานเรือนนอน — เรือนนอน

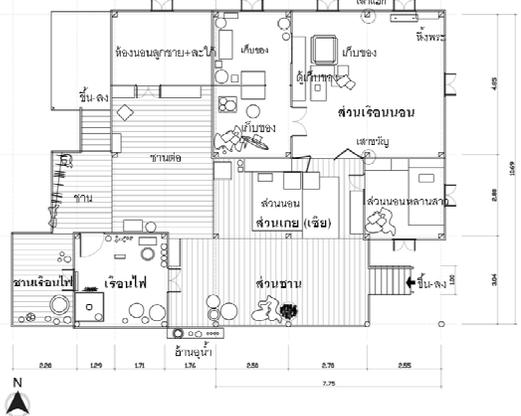
รูปที่ 2 แปลนลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือนรูปแบบที่ 1

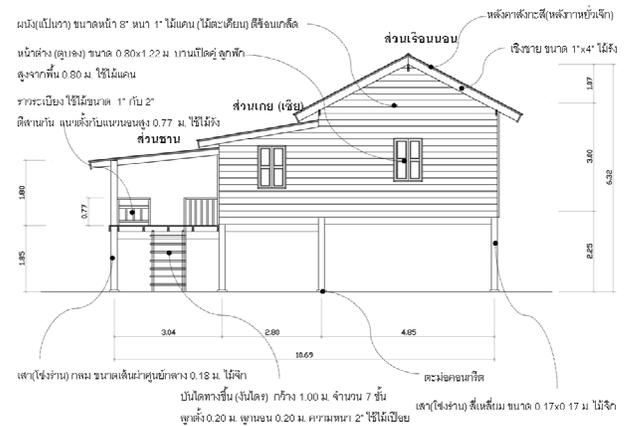
รูปที่ 3 รูปด้านลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือนรูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2 จำนวน 4 หลัง

บันได — ชาน — เกย(เซีย) — เรือนนอน

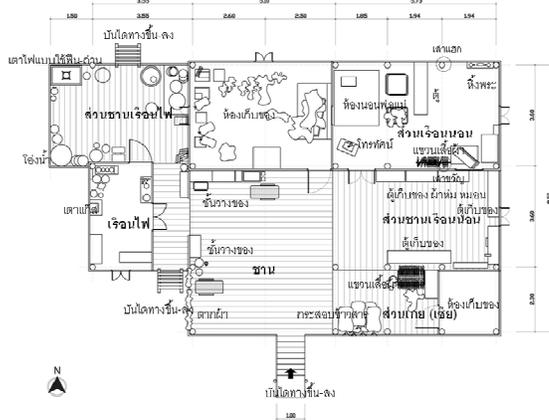
รูปที่ 4 แปลนลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือนรูปแบบที่ 2

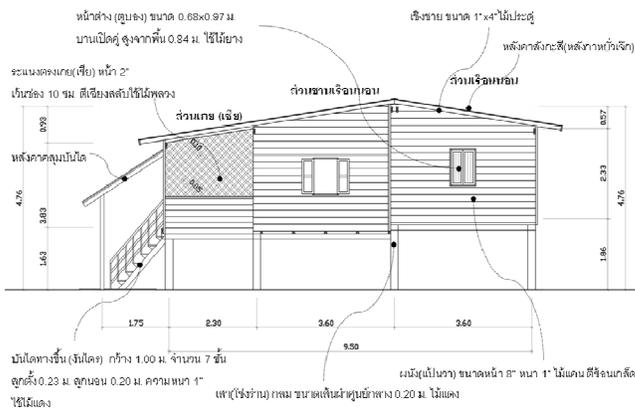
รูปที่ 5 รูปด้านลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือนรูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3 จำนวน 4 หลัง

บันได—ชาน—เกย(เขี้ยว)—ชานเรือนนอน—เรือนนอน

รูปที่ 6 แพลนลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆของเรือนรูปแบบที่ 3

รูปที่ 7 รูปด้านลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆของเรือนรูปแบบที่ 3 ส่วนการเชื่อมต่อกับส่วนเรือนไฟนั้นพบว่าใช้ส่วนชานกับส่วนเรือนไฟจำนวน 6 หลัง ส่วนชานต่อกับส่วนเรือนไฟจำนวน 4 หลัง ส่วนเกย (เขี้ยว) กับเรือนไฟจำนวน 2 หลัง ใช้ส่วนเกยเป็นส่วนเรือนไฟจำนวน 1 หลัง ใช้ส่วนชานต่อเป็นส่วนเรือนไฟจำนวน 1 หลัง และอีก 1 หลังใช้ส่วนต่อเติมเป็นส่วนเรือนไฟ

6.5.2 ลักษณะบันได (งันไทร)

เรือนชาวสแกนนิยมมีหลังคาคลุมตรงส่วนบันได และมีราวบันไดเพื่อใช้จับเวลาขึ้นลงซึ่งจะอยู่ทางขวาของบันได (หันหน้าเข้าเรือน)

รูปที่ 8 แสดงลักษณะบันไดที่มีหลังคาคลุมแยกจากตัวเรือน

6.5.3 ลักษณะชาน

ส่วนชานของเรือนชาวสแกนนิยมเชื่อมต่อกับบันไดขึ้นลง มีลักษณะโถงมีราวระเบียง ไม่นิยมการกั้นห้องเป็นห้องนอน ชานจะมีอ่างแอ่งน้ำไว้ดื่มกินแต่ปัจจุบันส่วนใหญ่ชาวสแกนนิยมใช้ตู้เย็นในการเก็บน้ำไว้ดื่มกินแทน

6.5.4 ลักษณะเกย (เขี้ยว)

เรือนชาวสแกนนิยมมีส่วนเกย (เขี้ยว) จำนวน 14 หลัง ไม่นิยมเชื่อมต่อกับบันไดขึ้นลง ส่วนเกย (เขี้ยว) มีลักษณะโถงเป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างชานกับชานเรือนนอน ส่วนเกย (เขี้ยว) มีผนังส่วนล่างตีซ้อนเกล็ด ผนังส่วนบนมีระแนงไม้แนวเฉียงสลับเป็นที่นิยม และส่วนเกย (เขี้ยว) ยังเป็นใช้เป็นส่วนที่นอนด้วย ไม่นิยมกั้นเป็นห้อง

รูปที่ 9 แสดงลักษณะเกย (เขี้ยว)

6.5.5 ลักษณะชานเรือนนอน

เรือนชาวแสกนิยมมีส่วนชานเรือนนอนเพื่อเชื่อมต่อระหว่างเกย (เขย) กับเรือนนอน อยู่หน้าเรือนนอนที่มีลักษณะโล่งมีผนังกับหน้าต่าง 1 ด้าน ไม่นิยมกันเป็นห้องนอนแต่ใช้เป็นส่วนเรือนนอนเวลาหน้าร้อน เพราะมีลักษณะโล่ง

6.5.6 ลักษณะเรือนนอน (ห้องนอน)

เรือนชาวแสกลักษณะเรือนนอนเป็นห้องนอนรวม และใช้ตู้กันเพื่อแบ่งเป็นส่วนเรือนนอนกับห้องพระ ห้องพระมีลักษณะเป็นหิ้งพระ จำนวนหน้าต่างด้านข้างนิยมมีหน้าต่าง 2 ชุด (ข้างละชุด) ส่วนหน้าต่างด้านหลัง (หัวนอน) ไม่นิยมมีช่องเปิดหรือมีแค่ชุดเดียว ส่วนทางเข้ากับประตูด้านหน้าเรือนนอนมี 2 ทางเข้าและประตู 2 ชุดเป็นที่นิยมของเรือนชาวแสก

รูปที่ 10 ลักษณะส่วนเรือนนอน

6.5.7 ลักษณะผนังหน้าเรือนนอน

ผนังหน้าเรือนนอนนิยมตีไม้ซ้อนเกล็ดแนวนอน ผนังด้านบนสุดมีช่องระบายอากาศไม้แนวเฉียงสลับเว้นช่อง ความสูงของช่องระบายอากาศเฉลี่ย 0.55 ม.

รูปที่ 11 แสดงลักษณะผนังหน้าเรือนนอน

6.5.8 ลักษณะเรือนไฟและชานเรือนไฟ

เรือนไฟของชาวแสกมีลักษณะแยกออกจากตัวเรือนหลักเชื่อมจากตัวเรือนหลักด้วยชาน มีชานเรือนไฟแยกออกจากเรือนไฟ มีการใช้เตาแบบใช้ฟืนถ่าน และส่วนของเรือนไฟมีบันไดขึ้นลง เพื่อลงไปยังส่วนปลูกผักสวนครัวเพื่อมาประกอบอาหารและบันไดส่วนนี้ยังเป็นส่วนลงไปยังห้องน้ำซึ่งแยกจากตัวเรือน

รูปที่ 12 ลักษณะเรือนไฟซึ่งแยกจากตัวเรือนหลัก

6.6 วิเคราะห์รูปแบบ รูปทรง ตัวเรือนหลัก

6.6.1 ส่วนชั้นล่าง (ใต้ถุน)

6.6.1.1 พื้น

ชั้นล่างเรือนชาวแสกเป็นพื้นดินอัดแน่น จำนวน 14 หลัง และพื้นเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 1 หลัง

6.6.1.2 เสา

เรือนชาวแสกนิยมใช้เสากลมฝังลงในดินไม่มีฐานรากและใช้เสากลมวางบนตะม่อคอนกรีตเพื่อความแข็งแรง สมัยก่อนยังหาไม้ที่มีขนาดเท่ากันได้จึงใช้เสากลม

รูปที่ 13 ลักษณะเสากลมที่วางบนตะม่อคอนกรีต

6.6.1.3 ผนัง

เรือนชาวแสกชั้นล่างนิยมเป็นลักษณะโล่ง มีการกั้นบางส่วนด้วยไม้เพื่อใช้เก็บของ เก็บฟืน และเลี้ยงเป็ด ไก่

6.6.2 ส่วนชั้นบน (ส่วนบน)

6.6.2.1 พื้น

ลักษณะพื้นเป็นไม้แผ่นสี่เหลี่ยมวางตั้งฉากกับแนวสันหลังคาตัวเรือนหลัก

6.6.2.2 ผนัง

รูปแบบผนังที่เป็นที่นิยมของเรือนชาวแสกคือผนังตีไม้ซ้อนเกล็ดแนวนอนเนื่องจากมีวิธีการติดตั้งที่ง่ายและการซ้อนเกล็ดป้องกันฝนสาดเข้าไปในเรือนได้ดี ไม่ต้องตัดแผ่นผนัง อีกทั้งยังไม่เปลืองโครงคร่าว (เซนต์ตั้ง) ด้วย

รูปที่ 14 ลักษณะผนังตีซ้อนเกล็ดและโครงคร่าวแนวตั้ง

6.6.2.3 เพดาน

ลักษณะเพดานจะโชว์โครงสร้างหลังคาทั้งหมด มีบางเรือนจำนวน 1 หลังมีส่วนของเรือนที่ใช้ไม้อัดเป็นฝ้าเพดานในส่วนเรือนนอนกับชานเรือนนอน และมีการใช้ไม้ตีซ้อนเกล็ดเป็นฝ้าเพดานในส่วนเกย (เขีย) นอกจากนั้นส่วนอื่นๆของเรือนจะโชว์โครงสร้างหลังคาทั้งหมด

รูปที่ 15 ลักษณะเพดานที่โชว์โครงสร้างหลังคา

6.6.3 ตัวเรือนหลัก (ส่วนหลังคาหรือส่วนยอด)

หลังคาส่วนเรือนนอน ชานเรือนนอน มีลักษณะเป็นทรงจั่วใช้สังกะสี นิยมใช้องศาค่อนข้างต่ำ ทำให้อากาศร้อนตอนกลางวัน เจ้าของเรือนจึงทำกิจกรรมส่วนใหญ่ในส่วนชั้นล่าง (ใต้ถุน) เวลากลางวัน ส่วนเกย (เขีย) และชาน ลักษณะเป็นเพิงเทมาจากส่วนเรือนนอน ใช้สังกะสี องศาหลังคาก็ต่ำเช่นกัน

6.8.1 เสา (โชน่งร้าน)

เสาที่ใช้เป็นไม้ธรรมชาติที่เกิดในพื้นที่นิยมใช้ไม้แดง ไม้จิก (ไม้เต็ง) ไม้ประดู่ และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ นิยมใช้เสากลมขนาด $\varnothing$ 0.20 ม. และ 0.16 ม. และมีใช้เสาแบบสี่เหลี่ยมบ้างเพราะหาเสากลมที่มีขนาดเท่ากันยาก นอกจากนั้นยังนิยมใช้เสาวางบนตะม่อเพื่อความแข็งแรงของการรับน้ำหนัก โครงสร้างไม่ให้ตัวเรือนทรุด

6.8.2 คานพื้น

เรือนชาวสแกนนิยมใช้ไม้จิก (ไม้เต็ง) ไม้แดง ไม้ประดู่และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ เป็นไม้ที่มีในพื้นที่ ขนาดคานที่นิยมใช้ขนาด 2"x6" เป็นคานเดี่ยวมีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับระยะเสาของเรือน

6.8.3 ตงพื้น (หว่างร้าน)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้ตงไม้เปื่อย ไม้แดง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ซึ่งมีขนาด 2"x4" และมีลักษณะตงเดี่ยวสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง

6.8.4 พื้น (แบนพื้น)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้พื้นไม้แดง ไม้แคน (ตะเคียน) ไม้ยาง ตามลำดับ ขนาดหน้าไม้ 7" - 8" (ประมาณ 18 - 20 ซม.) หน้า 1" และมีลักษณะสี่เหลี่ยมแนวยาว

6.8.5 บันได (บันได)

ไม้ที่นำมาใช้ทำบันไดเป็นไม้ธรรมชาติที่เกิดในพื้นที่ ส่วนใหญ่ใช้ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้เปื่อย ความกว้างบันไดเฉลี่ยอยู่ที่ 1 ม. ขนาดแม่บันได 2"x6" และขนาด 2"x5" เป็นที่นิยมตามลำดับ ขนาดลูกตั้งบันไดเฉลี่ยอยู่ที่ 0.22 ม. ขนาดลูกนอน เฉลี่ยอยู่ที่ 0.185 ม. ความหนาลูกนอนที่นิยม 2" จำนวนชั้นบันไดต้องเป็นเลขคี่ซึ่งตามความเชื่อถือว่าเป็นมงคล ดี และชั้นบันไดที่นิยมคือ 7 ชั้น

6.8.6 โครงคร่าวผนัง แนวตั้ง (ชนดั่ง) แนวนอน (ชนนอน)

โครงคร่าวผนังนิยมใช้ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ขนาด 1"x2" วางแนวตั้งเพื่อไว้ติดตั้งผนังไม้ตีซ้อนเกล็ดแนวนอน

6.8.7 ผนัง (แบนว)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้ไม้ยาง ไม้แดง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ขนาดหน้าไม้ 7" - 8" (ประมาณ 18 - 20 ซม.) หน้า 1" ลักษณะตีซ้อนเกล็ดแนวนอน

6.8.8 ประตู (ประตูบอง)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้ประตูไม้ยาง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ไม้แดงตามลำดับ ลักษณะประตูที่นิยมใช้เป็นบานคู่เปิดออก ขนาดความกว้าง เฉลี่ย 1.40 ม. ความสูง เฉลี่ย 1.78 ม.

6.8.9 หน้าต่าง (ตูบอง)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้หน้าต่างไม้ยาง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ไม้ประดู่ตามลำดับเนื่องจากราคาถูกกว่าความกว้างหน้าต่าง เฉลี่ย 0.80 ม. ความสูงหน้าต่าง เฉลี่ย 1.04 ม. ความสูงจากพื้น เฉลี่ย 0.72 ม. ลักษณะทึบเป็นบานคู่เปิดออก

6.8.10 อะเส

เรือนชาวสแกนนิยมใช้อะเสไม้เปื่อย ไม้ประดู่ ไม้แดง และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ อะเสขนาด 2"x4" และ 2"x6" เป็นที่นิยม อะเสมีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง

6.8.11 ซื่อ (โวงไต้ย)

เรือนชาวสแกนนิยมใช้ซื่อไม้เปื่อย ไม้ประดู่ ไม้แดง และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ซื่อขนาด 2"x4" และ 2"x6" เป็นที่นิยม ซื่อมีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง

6.8.12 ดั้ง

เรือนชาวแสกนิยมใช้ดั้งไม้เปื่อย ไม้ประดู่ ไม้แดง และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ดั้งขนาด 2"x4" และ 2"x6" เป็นที่นิยม ดั้งมีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง

6.8.13 ออกไก่ (ตะบ่าง)

เรือนชาวแสกนิยมใช้ออกไก่ไม้เปื่อย ไม้ประดู่ ไม้แดง และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ออกไก่ขนาด 2"x4" และ 2"x6" เป็นที่นิยม มีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้งวางเดี่ยว

6.8.14 จันทัน (สียัว)

เรือนชาวแสกนิยมใช้จันทันไม้เปื่อย ไม้ประดู่ ไม้แดง และไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ขนาด 2"x4" และ 2"x6" เป็นที่นิยม จันทันมีลักษณะสี่เหลี่ยมวางแนวตั้ง

6.8.15 แป

เรือนชาวแสกมีแปที่นิยมใช้ไม้ประดู่ ไม้เปื่อย ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ตามลำดับ ขนาดแปที่นิยมใช้คือ 1"x2" สี่เหลี่ยมวางแนวนอน

6.8.16 เชิงชาย (ป็นซ้าย)

เรือนชาวแสกนิยมใช้เชิงชายไม้ไม่รัง ไม้เปื่อย เชิงชายขนาด 1"x4" กับขนาด 1"x6" เชิงชายลักษณะสี่เหลี่ยมแนวตั้ง

6.8.17 ช่องระบายอากาศคาน้ำหน้าเรือนนอน

ช่องระแนงไม้ระบายอากาศที่ชาวแสกนิยมใช้เป็นแบบไม้แฉะเฉียงสลับเว้นช่อง ใช้ไม้พลวงและมีขนาด 2"x1" การเว้นช่องเฉลี่ย 6.5 ซม. และมีความสูงเฉลี่ย 0.55 ม.

6.8.18 ช่องระแนงไม้ส่วนเกย (เขี้ยว)

เรือนชาวแสกมีส่วนเกยที่นิยมมีระแนงไม้ตกแต่งและใช้กันสาดตา ลักษณะระแนงที่ยิยมใช้คือตีไม้เฉียงสลับเว้นช่อง ขนาดไม้ที่ใช้คือ 2"x1" ระยะเว้นช่องที่นิยมคือ 5 ซม.

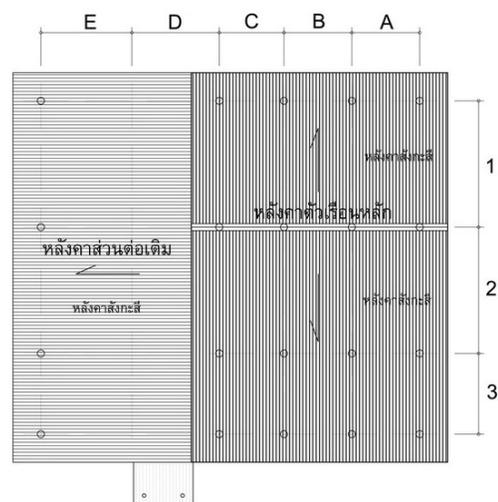
6.8.19 ราวระเบียบ (พะนั๊ก)

เรือนชาวแสกนิยมมีราวระเบียบ นิยมใช้ไม้รัง ไม้ประดู่ ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบแนวนอนตีทับแนวตั้งแบบตาราง ขนาดไม้แนวนอนที่นิยมใช้คือ 1"x1" ขนาดแนวตั้งที่นิยมคือ 1"x2" ขนาดราวจับที่นิยมคือ 2"x1" ระดับความสูงที่นิยมคือ 0.80 ม. ซึ่งมีความประณีตกว่าเรือนของชาวลาวในภาคอีสาน

การวัสดุไม้ชนิดต่างๆที่ใช้ในโครงสร้างเรือนนั้นจะเป็นพันธุ์ไม้ที่หาง่ายในพื้นที่ ส่วนโครงสร้างรับพื้นและหลังหลังคาจะใช้ไม้ที่มีเนื้อไม้เหนียวและความแข็งแรง เช่น ไม้จิก (ไม้เต็ง) ไม้แดง ไม้ประดู่ ส่วนพื้นก็จะเป็นไม้ที่มีความแข็งแรงเหมือนกัน มีเส้นไม้ที่สวยงาม ขัดถูแล้วเป็นเงา เช่น ไม้แดง ไม้แคน (ไม้ตะเคียน) ไม้ประดู่ ส่วนผนังก็นิยมใช้ไม้ที่ราคาถูก เช่น ไม้ยาง ที่ไม่ต้องมีการดูแลมากและสามารถหาซื้อได้ง่าย

6.9 วิเคราะห์สัดส่วนเรือน

6.9.1 ระยะเวลา

รูปที่ 17 แสดงเกณฑ์ในการพิจารณาระยะเวลา

ระยะเสาตัวเรือนหลักแนวนอน (ขนานสันหลังคา) ระยะ A เฉลี่ย 2.57 ม. ระยะ B เฉลี่ย 2.57 ม. ระยะ C เฉลี่ย 2.10 ม. ส่วนที่ต่อเติมจากตัวเรือนหลัก ระยะ C เฉลี่ย 3.55 ม. ระยะ D เฉลี่ย 2.55 ม. ระยะ E เฉลี่ย 2.98 ม. ระยะเสาตัวเรือนหลักแนวตั้ง (ตั้งฉากกับสันหลังคา) ระยะ 1 เฉลี่ย 3.88 ม. ระยะ 2 เฉลี่ย 3.25 ม. ระยะ 3 เฉลี่ย 3.33 ม. ระยะเสาแนวตั้งฉากกับสันหลังคาไม่นิยมต่อเติมพื้นที่ จะเห็นได้ว่า เรือนชาวแสกนิยมต่อเติมพื้นที่ออกตามแนวขนานสันหลังคา

6.9.2 ระยะความสูงตัวเรือน

เรือนชาวแสกกระยะความสูงจากพื้นดิน - พื้นชั้นบน เฉลี่ย 1.90 ม. มีความสูงไม่มากนักพอดีกับความสูงของเจ้าของเรือนที่สามารถใช้งานพื้นที่ชั้นล่างได้สะดวกในเวลากลางวัน ระยะพื้นชั้นบน - ฝ้า เฉลี่ย 2.68 ม. มีความสูงที่เหมาะสมกับการใช้งานพื้นที่ในส่วนต่างๆของเรือน ระยะฝ้า - หลังคา เฉลี่ย 0.75 ม. มีความสูงที่ค่อนข้างเตี้ยผนวกกับการใช้หลังคาสังกะสีทำให้อากาศภายในเรือนค่อนข้างร้อนในเวลากลางวัน ความสูงรวม เฉลี่ย 5.24 ม.

6.9.3 ระดับการยกพื้นในส่วนต่างๆของเรือน

ลักษณะการเชื่อมต่อกับบันไดส่วนชานกับเกยพบ 4 หลังมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.19 ม. ลักษณะการเชื่อมต่อกับบันไดส่วนชานต่อกับเกยพบ 2 หลังมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.05 ม. ลักษณะการเชื่อมต่อกับบันไดชานต่อกับชานพบ 1 หลังมีการยกระดับ 0.13 ม. ลักษณะการยกระดับของตัวเรือนหลัก ส่วนชานกับเกยมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.15 ม. ส่วนเกยกับชานเรือนนอนมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.12 ม. ส่วนชานเรือนนอนกับเรือนนอนมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.17 ม. ส่วนเกยกับเรือนนอนมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.19 ม. ลักษณะการยกระดับของเรือนไฟ ถ้ามีส่วนชานต่อกับเรือนไฟมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.185 ม. ถ้ามีส่วนชานต่อกับชานเรือนไฟมีการยกระดับ เฉลี่ย 0.26 ม. ถ้ามีส่วนชานกับเรือนไฟไม่นิยมยกระดับ ถ้าใช้ส่วนเกย

เป็นส่วนเรือนไฟจะไม่มีการยกระดับ ส่วนการยกระดับระหว่างเรือนไฟกับชานเรือนไฟ เฉลี่ย 0.15 ม. สำหรับการยกระดับพื้นเรือนเพื่อแบ่งขอบเขตพื้นที่แล้ว ส่วนพื้นที่ไหนที่ยกระดับพื้นเรือนสูงที่สุดก็จะเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเรือนและแสดงความเป็นส่วนตัวของผู้อยู่อาศัยด้วย เช่น ส่วนเรือนนอน ส่วนชานเรือนนอน ส่วนเกย (เขีย) ส่วนชาน ตามลำดับจากระดับการยกพื้นความสูงสุด - ต่ำสุด

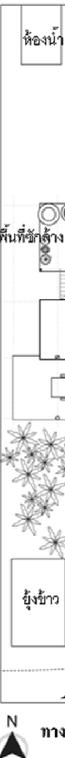
6.9.4 ขนาดพื้นที่ส่วนต่างๆของเรือน

เรือนของชาวแสกมีขนาดส่วนเรือนนอน เฉลี่ย 22.00 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนชานเรือนนอน เฉลี่ย 21.45 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนเกย (เขีย) เฉลี่ย 22.18 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนชาน เฉลี่ย 10.95 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนชานต่อ เฉลี่ย 20.79 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนเรือนไฟ เฉลี่ย 11.78 ตร.ม. ขนาดพื้นที่ส่วนชานเรือนไฟ เฉลี่ย 6.05 ตร.ม. และพื้นที่ใช้สอยรวม เฉลี่ย 84.53 ตร.ม. สำหรับขนาดพื้นที่ส่วนไหนที่มีขนาดมากที่สุดก็จะเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเรือนและมีการใช้งานพื้นที่ในการทำกิจกรรมระยะเวลาานที่สุด

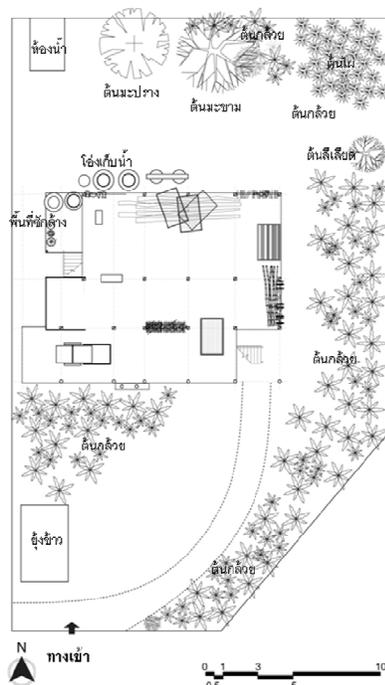
6.10 วิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่

6.10.1 ลักษณะการใช้พื้นที่ภายนอกเรือน

เรือนชาวแสกนิยมใช้ทิศใต้กับทิศตะวันออกเป็นทางเข้าออกเนื่องจากการวางผังของชุมชนชาวแสกและการหันหน้าเรือนรับกับถนน ตำแหน่งยังข้าวอยู่ทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศใต้เนื่องจากเป็นทิศที่รับแสงแดดไม่ให้ข้าวเปลือกในยุ้งฉางมีความชื้น ส่วนตำแหน่งห้องน้ำที่นิยมคือทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ซึ่งจะอยู่ปลายลมพอดีและแยกจากตัวเรือน พื้นที่รอบๆเรือนก็จะปลูกไม้ให้ร่มเงาและใช้กินผล เช่น มะม่วง มะขาม ลำไย ขนุน มะเฟือง ละมุด กระถิน ต้นกล้วย มะพร้าว ต้นไผ่ ส่วนที่ปลูกเป็นพืชผักสวนครัวเช่น ตะไคร้ มะละกอ ใบบ้านาง ผักกาด เป็นต้น ส่วนต้นไม้สำหรับคนแก่ คนเฒ่าที่ชอบกินหมาก ก็จะปลูก ต้นหมาก พลุ ต้นสีเสียด ส่วน

ไม้ประดับต่าง ๆ ก็จะใช้ไม้ประดับที่เป็นมงคลและเป็นไม้มงคลให้ดอกที่สวยงาม ในส่วนที่ใกล้โถงเก็บน้ำหรือใกล้ตรงเรือนไฟก็จะปลูกใบเตยหรือเอาผลมะพร้าวมาวางไว้เพื่อให้ออกหน่อ ส่วนพืชพรรณที่ปลูกตามความเชื่อ ก็เช่น ต้นขนุน มีคนค้าจุนหนุนหลัง ต้นมะขาม ผู้คนเกรงขาม ต้นมะเฟืองและต้นพลู ปลูกไว้ชีวิตจะเฟื่องฟู เจริญ ปลูกต้นอ้อย แสดงถึง ความเป็นมงคล ลดความโหดร้ายเพิ่มความหวานให้กับชีวิต ต้นว่านต่างๆ เพื่อแก้อาคมสิ่งอวิชาชั่วร้าย เป็นต้น

รูปที่ 18 แสดงตัวอย่างลักษณะการใช้พื้นที่รอบตัวเรือน

6.10.2 ลักษณะการใช้พื้นที่ชั้นล่าง (ใต้ถุน)

จะใช้เป็นที่นั่งเล่น กินข้าว ตอนกลางวัน คอยพบปะกับเพื่อนบ้านมีแคร่ไม้ ผูกเปล ชั้นล่างยังใช้เป็นพื้นที่ประกอบอาชีพเสริมต่างๆของเจ้าของเรือน เป็นที่เก็บพิน เก็บไม้ เก็บผลผลิตทางการเกษตร เก็บล่อลากเข็น เก็บจักรยาน เก็บจักรยานยนต์ กันเป็นพื้นที่ห้องเก็บของ ตากเสื้อผ้าและเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่

รูปที่ 19 แสดงตัวอย่างการใช้พื้นที่ชั้นล่าง (ใต้ถุน) ใช้เป็นที่นั่งเล่นคุยกันกับเพื่อนบ้าน รับประทานอาหารตอนเที่ยง

6.10.3 ลักษณะการใช้พื้นที่ชั้นบน

6.10.3.1 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนชาน

จากเรือน 15 หลัง มีส่วนชาน 14 หลัง มีลักษณะการใช้พื้นที่คือ ใช้เชื่อมกับบันไดกับตัวเรือนหลัก เดิมในพื้นที่ส่วนนี้จะมีย่านอนน้ำไว้ดื่มกิน ใช้เป็นที่นั่งเล่น ตากแขวนเสื้อผ้าวางรองเท้า มีการกันเป็นห้องนอนบางหลังและบางหลังยังใช้เป็นส่วนเรือนไฟด้วย ส่วนชานต่อใช้เป็นพื้นที่เชื่อมกับบันได 3 หลัง นอกนั้นใช้เป็นพื้นที่เก็บของ มีการกันเป็นห้องนอน 3 หลังและมีการใช้เป็นส่วนเรือนไฟ

รูปที่ 20 แสดงลักษณะชานที่มีย่านอนน้ำไว้สำหรับดื่มกิน

6.10.3.2 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนเกย (เขี้ย)

เกยเชื่อมกับบันได 4 หลัง ใช้เป็นส่วนที่นอน 5 หลัง นอกจากนั้นยังใช้เป็นพื้นที่นั่งเล่น ดูโทรทัศน์ แขนวนตากเสื้อผ้า วางเก็บของ และใช้ส่วนเกยเป็นส่วน เรือนไฟ 1 หลัง

รูปที่ 21 แสดงการใช้งานส่วนเกย (เขี้ยว) เป็นส่วนนอน นั่งเล่น ดูโทรทัศน์และเก็บของ

6.10.3.3 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนชานเรือนนอน

ชาวแสกมีพื้นที่ชานเรือนนอน 8 หลัง ใช้เป็นพื้นที่นั่งเล่น นอน ดูโทรทัศน์ รับประทานอาหาร ตู้เก็บของและในบางเรือนใช้เป็นที่นั่งนอน เก็บวางของต่างๆ และแขวนตากเสื้อผ้า นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่วางตู้โซฟา ชั้นวางของ ที่ซื้อสำเร็จรูป ภายในเก็บที่นอน หมอน ผ้าห่ม

รูปที่ 22 แสดงการใช้งานส่วนชานเรือนนอนวางตู้โซฟาและเก็บของเช่น หมอน ผ้าห่ม ที่นอน นอกจากนั้นยังใช้เป็นส่วน นอน ด้วย

6.10.3.4 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนเรือนนอน

ใช้เป็นส่วนนอนของพ่อกับแม่ ใช้ตู้กันเพื่อแบ่งพื้นที่กับส่วนห้องพระ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องพระและเรือนบางหลังบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนการแบ่งกันห้องของเรือนชาวลาวในภาคอีสาน ปัจจุบันบางเรือนอาจใช้ส่วนนี้เป็นห้องเก็บของแทนเนื่องจากการเสื่อมคุณภาพของวัสดุและอากาศร้อนดังนั้นเวลาหน้าร้อนในเวลากลางคืนจึงมานอนในส่วนชานเรือนนอน ส่วนเกย (เขี้ยว) แทน แต่พอเวลาหน้าหนาวจึงกลับมาอนในพื้นที่ส่วนเรือนนอนเหมือนเดิม นอกจากนั้นแล้วจากการที่ไม่ใช่เป็นส่วนนอนอาจเป็นเพราะความกลัวเนื่องจากบรรพบุรุษเคยนอนในตำแหน่งนี้และบรรยากาศรอบๆห้องที่วัสดุส่วนโครงสร้างต่างๆได้เสื่อมสภาพลงเลยทำให้ดูหน้ากลัวจึงไม่กล้าใช้ส่วนนี้เป็นส่วนเรือนนอน ส่วนเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ภายในห้องนอน เช่น ที่นอน เสื้อผ้าห่ม หมอน มุ้ง บางหลังจะใช้เสื่อน้ำมันปูก่อนแล้วค่อยใช้วางที่นอน ตู้เก็บของ (เก็บผ้าห่ม เก็บหมอน) โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น ชั้นวาง ตู้เสื้อผ้า ไม้แขวนเสื้อผ้า และในเรือนบางหลังจะมีช่องเจาะตรงพื้นเพื่อใช้ปัสสาวะ อูจจาระ

รูปที่ 23 แสดงลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนเรือนนอน

รูปที่ 24 แสดงลักษณะการใช้ตู้กันพื้นที่เป็นส่วนที่นอน มีหิ้งพระ ด้านล่างวางรูปบรรพบุรุษไว้กราบไหว้

6.10.3.5 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนเรือนไฟกับชานเรือนไฟ

เรือนไฟ ใช้เป็นพื้นที่ประกอบอาหาร เก็บอุปกรณ์และเครื่องปรุงที่ใช้ประกอบอาหาร มีเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์เช่น เตาใช้ฟืนถ่าน ที่รองถ่าน ขี้เถ้าจากฟืน ที่เก็บฟืน ถ่าน ตู้เก็บอุปกรณ์ ตู้เก็บอาหาร ถาด จาน ชาม ถ้วย หม้อ หม้อหนึ่ง เขียง มีด พร้า ครก สาก กระเบียดวีข้าว กระตืบข้าวเหนียว กระปุกใส่เครื่องปรุง ไหใส่ปลาร้า ตั้งนึ่ง ขวดเครื่องปรุงต่างๆเช่น น้ำปลา น้ำตาล น้ำมัน ส่วนผนังเรือนไฟใช้ ห้อย หนีบ กระทะ หม้อ ถาด ทัพพี ตะหลิว มีด พร้า ฝาหม้อ และในบางเรือนมีการใช้เตาแก๊ส

รูปที่ 25 แสดงลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนเรือนไฟ

ส่วนชานเรือนไฟเป็นที่ซักล้าง ตาก และทำความสะอาดอุปกรณ์ครัวเรือน โถงใส่น้ำ กะละมัง ถังน้ำตะกร้าวางใส่ จาน ถ้วย

รูปที่ 26 แสดงลักษณะการใช้งานส่วนชานเรือนไฟ

7. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ ที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนาคือ ความไม่รู้ในเรื่องการต่อเติม ซ่อมแซม ตัวเรือน ของชาวแสก ว่าหากมีการต่อเติม เปลี่ยนแปลงวัสดุ โดยการนำวัสดุสมัยใหม่มาใช้ร่วมกับวัสดุในเรือนเดิม แล้วจะมีผลกระทบต่อด้านทัศนียภาพ สัตว์ส่วน สีสัน จากเดิมไปอย่างไร ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้วิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นจึงได้เสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนพื้นถิ่นชาวแสก ดังนี้

- ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฝีมือ ช่างแบบดั้งเดิมเนื่องจากปัญหาที่พบจากการวิจัยส่วนหนึ่งมาจากการขาดแคลนช่างที่มีฝีมือ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะประสานงานกับสถานศึกษา หรือกรมฝีมือแรงงานเปิดสอนหรือฝึกอบรมช่างฝีมือแรงงานขึ้นโดยมุ่งเน้นวิธีการแบบดั้งเดิม เพื่อผู้ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาเรือนของตนหรือเพื่อเป็นการรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

- ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง จากการวิจัยพบว่าเรือนของกลุ่มตัวอย่างหลายหลังมีการซ่อมแซมเรือนโดยใช้วัสดุใหม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อ

ต่างๆ เช่น ขาดความกลมกลืนในรูปแบบวัสดุใหม่มีผลกระทบต่อวัสดุชนิดเดิม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมเพื่อใช้ในงานอนุรักษ์โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานกับสถานศึกษา หรือ กรมฝีมือแรงงานจัดฝึกอบรมการผลิต ผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมให้แก่ประชาชนหรือนักศึกษา

- ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์รูปแบบ เนื่องจากรูปแบบของเรือนชาวแสก ที่มีเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นทางสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมภายใน คือ ลำดับการเข้าถึงเรือน ที่มีสวนเกย (เขี้ยว) ส่วนชาน เรือนนอน ส่วนเรือนนอน ระแนงไม้ที่ใช้ในการระบายอากาศผนังหน้าส่วนเรือนนอน รูปแบบระเบียงรูปแบบผนังสวนเกย(เขี้ยว) ที่มีระแนงไม้ ที่แตกต่างจากเรือนอีสานของชนเผ่าอื่นในภาคอีสาน

- ให้ความรู้เรื่องของการพัฒนาอย่างถูกวิธี โดยไม่ทำให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมต้องถูกทำลายไปเนื่องจากการพัฒนา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาทำความเข้าใจกับประชาชนเรื่องต่อเติม ซ่อมแซมเรือนให้ถูกวิธี เนื่องจากการพัฒนาเป็นสิ่งทีหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาวะปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไปด้วยความต้องการในเรื่องของที่อยู่อาศัยก็เช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งจำเป็น

- การพัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายใน ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุดจากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการกันห้องเพิ่มเติม และต้องการลดระดับพื้นเรือนเพื่อให้เกิดขอบเขตที่ชัดเจนของการใช้พื้นที่ในแต่ละส่วน ส่วนหลังคาควรมีการเพิ่มความสูงและองศาหลังคาเพื่อการระบายอากาศภายในได้ดีมากขึ้นและเปลี่ยนวัสดุหลังคาเช่นหญ้าแฝก แทนวัสดุสังกะสี จะได้ใช้พื้นที่ส่วนต่างๆของเรือนในเวลากลางวันได้

- สนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยให้ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประสานงานไปยังกรมศิลปากรเพื่อขึ้นทะเบียน เรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สมบูรณ์อีกหลายหลัง ซึ่งหากไม่รีบดำเนินการอาจจะหายไปเนื่องจากกระแสการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีในการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และอาจส่งผลให้เรือนทรงคุณค่าเหล่านั้นถูกทำลายไปได้ เช่นเดียวกับเรือนอีกหลายหลังที่เพิ่งถูกรื้อทิ้งเพื่อปลูกเรือนแบบ สมัยใหม่แทน

บรรณานุกรม

กรมการสถาปนิกอีสาน สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2530). *สัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน*. งานนิทรรศการวัสดุก่อสร้างและผลงานสถาปัตยกรรมอีสาน สถาปัตยกรรมอีสานสัญจร.

จันทนีย์ วงศ์คำ. (2545). *พัฒนาการเรือนกะเลิง: กรณีศึกษาร้านหนองหนาว จังหวัดมุกดาหาร*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นภดล ตั้งสกุล และจันทนีย์ วงศ์คำ. (2548). *คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท*. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พณิฐา ยงพิทยาพงศ์ วีระศักดิ์ จุลดาลัย ภาวดี พันธรักษ์. (2548). *การศึกษาเอกลักษณ์ชนเผ่าไทยแสกแถบลุ่มแม่น้ำโขง เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม*, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม.

ไพโรจน์ เพชรสังหาร. (2530). *คติความเชื่อและพิธีกรรมการปลูกเรือน กรณีศึกษา: กลุ่มชาวผู้ไทย อำเภอเขาวง จ.กาฬสินธุ์ ในสถาปัตยกรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ: เมฆาเพรส, 9-23.

วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). "เรือนไทยในภาคอีสาน". ใน *เรือนไทย*. กรุงเทพฯ: ฉลองรัตน์, 119-156.

ศิริพรรณ ชัยกลาง. (2547). *หมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยแสก บ้านอาจสามารถ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม*. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สมชาย นิลอาธิ. (2532). *การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน กรณีศึกษา: บ้านหนองขาม จ.กาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์. (2533). *รากฐานแห่งชีวิตวัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน, 3.

สุวิทย์ จิระมณี. (2521). *เรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาสถาปัตยกรรมไทย บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

หน่อแก้ว แสนพันธ์ อ่างอิงจาก ผศ.สมชาย นิลอาธิ. (วันที่ 8 พ.ค.2551). *ชาวแสก*. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 8.

อรศิริ ปาณินท์. (2538). *บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น*. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.